

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Навчально-науковий Інститут мистецтв

Кафедра методики музичного виховання та диригування

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВОКАЛЬНА МАЙСТЕРНІСТЬ**

Освітня програма Середня освіта (Музичне мистецтво)
за другим (магістерським) рівнем

Спеціальність 014 Середня освіта (за предметними
спеціалізаціями)

Галузь знань 01 ОСВІТА / ПЕДАГОГІКА

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №17 від “14” квітня 2020 р.

м. Івано-Франківськ – 2020

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Вокальна майстерність
Викладачі	Шуляр Орест Дмитрович , кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування; Молодій Ольга Романівна , заслужена артистка України, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування; Петрик Мирослав Володимирович , заслужений артист України, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування; Черсак Ольга Миколаївна , заслужена артистка України, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування
Контактні телефони викладачів	0502055617 0503386878 0504335988 0509578191
Е-mail викладачів	orest-gannusia@ukr.net , mamamela@ukr.net , myroslavpetryk59@gmail.com , olga_chersak@ukr.net
Формат дисципліни	Очна, заочна
Обсяг дисципліни	270 годин, 9 кредитів
Посилання на сайт дистанційного навчання	-
Консультації	4 години
2. Анотація до курсу	
<p>Вокальна майстерність майбутніх педагогів-музикантів є важливим компонентом фахової підготовки у вищій школі. Огляд фундаментальних праць з теорії музичної педагогіки свідчить, що більшість досліджень у галузі вокальної педагогіки присвячувалися проблемам розвитку співацького голосу вокалістів-виконавців, підготовки професійних співаків до виконавської діяльності. Проблеми розвитку вокальних умінь та навичок у майбутніх педагогів-музикантів недостатньо розкриваються в науково-методичних дослідженнях. Дослідники у своїх працях, присвячених фаховій підготовці майбутнього вчителя музики, висвітлювали окремі аспекти вокального розвитку студентів, але комплексному підходу до розв’язання проблеми розвитку вокальних умінь, розробці відповідної програми не приділено належної уваги. Специфіка педагогічного спрямування вокального навчання у вищих навчальних закладах вимагає формування високого рівня розвитку вокально-технічного комплексу умінь та навичок, усвідомлення закономірностей процесу голосоутворення, розвитку вокально-слухових умінь, володіння науково-теоретичною базою знань з проблем розвитку співацького голосу.</p> <p>Аналіз науково-методичної літератури показав, що у вокально-педагогічній практиці досить часто використовуються емпіричні методи вокального розвитку, без належного наукового підґрунтя, є суперечності між традиційними методами роботи зі студентами-вокалістами та потребами виховання майбутніх педагогів-музикантів. Недостатнє розкриття проблеми вокального розвитку студентів, її актуальність та доцільність зумовили розробку цього силабусу.</p>	

3. Мета та цілі курсу

Мета навчальної дисципліни: полягає у формуванні у студентів другого (магістерського) рівня теоретичних знань та практичних умінь з даної дисципліни, здобутті ними вокальних та виконавських навиків, розкритті свого творчого потенціалу, оволодінні всіма можливостями свого голосу та підготовці до професійної музично-педагогічної діяльності.

Цілі курсу: - дати студентам систематизовані знання щодо будови і функції голосового апарата, біофізіологічних механізмів співацького процесу, стійких критеріїв якості співу і співацької майстерності; набуття навиків публічних виступів.

З метою оптимізації процесу засвоєння навичок співацького голосу дисципліна «Вокальна майстерність» спирається на знання із «Фізіології», «Педагогіки», «Психології», «Історії та теорії музики», «Сольфеджіо», «Спеціального музичного інструменту».

В результаті навчання студент має:

- Уміти добре користуватися співочим диханням;
- оволодіти прийомами і методами правильного звукоутворення та звуковедення;
- володіти вмінням співу у високій вокальній позиції;
- мати чітку дикцію і добру артикуляцію;
- вміти використовувати динамічні та агогічні відтінки у вокальному звуці;
- мати навик співу в ансамблі (дует, тріо і т.д.);
- виконувати вокальний твір під власний акомпанемент і без супроводу;
- здобути навички сценічної поведінки й культури виконання;
- вміти аналізувати вокальні твори, що вивчаються, з музично-теоретичної та вокально-художньої сторін;
- самостійно здійснювати підбір вокального репертуару;
- знати основи вокальної педагогіки й методики виховання голосу.

Предмет «**Вокальна майстерність**» належить до циклу дисциплін спеціального практичного спрямування і передбачає поєднання теоретико-методичної та виконавської підготовки студентів. Компетентний підхід до теоретико-методичної та музично-виконавської підготовки має ґрунтуватися на впровадженні інтегративних зв'язків між фаховими дисциплінами, у яких предметна галузь співвідноситься з різновидами музично - виконавської діяльності й має на меті вдосконалення художнього мислення, загального музичного розвитку, розвиток вокальної майстерності майбутнього виконавця та педагога, творчого потенціалу на засадах самостійного пошуку, спрямованого на творче самовираження майбутніх фахівців.

4. Результати навчання (компетентності)

ЗАГАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

- Здатність до постійної та систематичної роботи, спрямованої на вдосконалення професійної музично-педагогічної майстерності, наполегливо досягати поставленої мети та якісно виконувати роботу у професійній музично-педагогічній сфері; виявляти логічну структуру і понятійний апарат незнайомого наукового тексту, вирішувати професійні завдання із застосуванням інформаційних технологій в професійній діяльності викладача музичного мистецтва (за видами); до наукової рефлексії та гуманітарної експертизи проблем музично-педагогічної освіти; до інтернаціонального охоплення специфіки складників музично-риторичного тезаурусу національних музичних мов; до розуміння еволюції культури та музичного мистецтва як відображення основних тенденцій суспільно-історичного розвитку країни.

- Здатність вирішувати складні спеціалізовані завдання та проблеми у галузі хорового виконавства та середньої освіти у процесі навчання основ теорії і практики вокально-хорової роботи, художньо-творчого розвитку учнів через хоровий спів як форми роботи на уроках музичного мистецтва. Здатність до опанування основних методів та способів вирішення комунікативних завдань професійної діяльності, вміння аналізувати логіку висловлювань реципієнтів з позицій норм толерантності та ефективної праці в педагогічному колективі.
- Здатність розуміти методологію проведення науково-педагогічних досліджень, вміння використовувати різні способи реєстрації наукових фактів, аналізувати та інтерпретувати матеріали спостережень, переводити наукові знання у площину практичного використання.
- Здатність до перенесення системи фахових знань у площину навчального предмету музичне мистецтво, структурування навчального матеріалу, проектування та організації власної діяльності.
- Використання виявляти музикальність, виконавські (інструментальні, вокально-хорові, диригентські), інтерпретаційні, артистичні уміння, виконавську надійність учителя музичного мистецтва. Здатність формувати та удосконалювати вокально-технічні та виконавські навички, виробляти за допомогою самоконтролю навички свідомого володіння голосом; застосовувати весь комплекс засобів виразності, артистичну, сценічну майстерність у професійній діяльності співака.
- Знання сучасних теоретичних основ музичної педагогіки, педагогіки мистецтва, теорії художньої культури.
- Здатність інтегрувати складні професійні вміння гри на музичних інструментах, співу, диригування музичними колективами, музичного сприймання, запам'ятовування та інтерпретації музичних творів, артистизм, виконавську надійність (самооцінку, самоконтроль, саморегуляцію).

ФАХОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

- Здатність використовувати знання теоретичних понять, законів, концепцій, вчень і теорій освіти як фундаменту для характеристики й аналізу мистецьких явищ і процесів та здатність використовувати мистецько-педагогічний потенціал музичного мистецтва для утвердження гуманістичних цінностей.
- Здатність усвідомлювати місце та роль музичної культури у сучасному соціокультурному просторі та здатність аналізувати музичне мистецтво в контексті розвитку інших видів мистецтв, літератури, загального розвитку гуманітарного знання, релігійних, філософських ідей певних історичних періодів.
- Здатність до оволодіння необхідним комплексом психолого-педагогічних та мистецьких знань, розуміння принципів та закономірностей процесу художньо-творчої діяльності; здатність до системного мислення у професійній сфері.
- Здатність до опанування основних методів та шляхів вирішення комунікативних завдань професійної діяльності.
- Здатність до оволодіння новими знаннями в галузі мистецької освіти, вміння застосовувати сучасні педагогічні технології в навчальному процесі.
- Здатність виконувати конкретні наукові і практичні завдання, які ілюструють набуті дослідницькі навички з аналізу мистецьких проблем, включаючи збір, аналіз, інтерпретацію та застосування різних даних.
- Здатність презентувати власний творчий продукт, здійснювати художньо-просвітницьку діяльність, розробляти і втілювати музично-виховні заходи на високому мистецько-педагогічному рівні; організовувати освітній процес на засадах особистісно орієнтованого, діяльнісного та компетентнісного підходів, здатність до розуміння основних проблем

сучасної мистецької освіти й виконавства в Україні та пошуку шляхів удосконалення освітнього процесу в закладах мистецької освіти.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

- Здатність здійснювати художньо-педагогічне спілкування з дітьми; вміння вирішувати педагогічні навчально-виховні, художньо-творчі завдання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів та їх музичної підготовки.

- Володіння принципами організації керівництвом хором, ансамблем, методикою викладання музичних дисциплін; засвоювати пісенний матеріал шкільної програми для використання у майбутній музично-педагогічній діяльності; здійснювати змістовний аналіз музичного твору, емоційно й цікаво розповідати учням про музику і музикантів, події музичного життя. Здатність застосовувати фахові знання та практичні навички у репетиційній, концертній, педагогічній, науково-дослідницькій, музикознавчій роботі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- історію становлення та педагогічні принципи різних вокальних шкіл (європейських, вітчизняних, російських);
- класифікацію голосів та їх якості;
- склад та функції голосового апарату як „вокального” інструменту;
- процес формування вокального голосу, поняття регістрів, резонаторів;
- процес та класифікацію вокального дихання;
- процес розвитку гармонійного слуху;
- значення психологічних категорій у формуванні голосу співака;
- теоретичне та практичне застосування вокально-технічних навичок;
- характеристику персоналій музичного театру (опера, оперета, мюзикл);
- правила гігієни голосу та профілактики захворювань;

вміти:

- дати чітку характеристику класифікації співацьких голосів;
- дати теоретичний аналіз механізму формування вокального звуку, поняття регістрів, резонаторів;
- практично застосовувати навик правильного вокального дихання, інші вокально-технічні навички;
- використовувати психологічні категорії при формуванні правильної позиції звука та розвитку голосу співака;
- застосовувати методику використання засобів художньої виразності вокального мистецтва під час роботи над художнім образом вокального твору;
- застосовувати весь комплекс засобів виразності, артистичну, сценічну майстерність у професійній діяльності співака.

5. Організація навчання курсу

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / Вибірковий
1-3	014 Середня освіта (Музичне мистецтво)	1 рік 4 місяці	Нормативний

Обсяг курсу

На вивчення навчального курсу відводиться 270 годин і 9 кредитів ЄКТС

Вид заняття	Загальна кількість годин
Індивідуальні заняття	90

Самостійна робота					180
Тематика та структура курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Змістовий модуль 1. Робота над формуванням навички художнього виконання вокальних творів (1 семестр)					
Тема 1. Робота над художнім виконанням вокальних творів	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	10	15	1-4 тиждень
Тема 1. Робота над художнім виконанням вокальних творів	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	20	10	1-4 тиждень
Тема2. Удосконалення навичок співу без супроводу	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	10	15	5-8 тиждень
Тема2. Удосконалення навичок співу без супроводу	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	20	10	5-8 тиждень
Тема 3. Виконання вправ та вокальних творів на розширення діапазону	Індивідуальні	8.1,8.2,8.3, 8.4,8.5.	10	15	9-11 тиждень
Тема 3. Виконання вправ та вокальних творів на розширення діапазону	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	20	10	9-11 тиждень
Тема 4. Розвиток вокального дихання та відчуття опори звуку	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8. 4, 8.5.	9	15	12-14 тиждень
Тема 4. Розвиток вокального дихання та відчуття опори звуку	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	20	10	12-14 тиждень
Разом за змістовим модулем 1			119	100	
Змістовий модуль 2 Засвоєння та усвідомлення змісту основних понять теорії голосоутворення та голосоведення (2 семестр)					
Тема 1. Нейрохронаксична та міоеластична теорії голосоутворення	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	7	15	1-3 тиждень
Тема 1. Нейрохронаксична та міоеластична теорії голосоутворення	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	14	10	1-3 тиждень
Тема 2. Формування розуміння співацького процесу. Стійкі критерії якості співу	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	8	15	4-6 тиждень

Тема 2. Формування розуміння співацького процесу. Стійкі критерії якості співу	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	14	10	4-6 тиждень
Тема 3. Формування відчуття головного та грудного резонування	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	8	15	7-9 тиждень
Тема 3. Формування відчуття головного та грудного резонування	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	14	10	7-9 тиждень
Тема 4. Робота над комплексом вправ на вирівнювання регістрів	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	7	15	10-12 тиждень
Тема 4. Робота над комплексом вправ на вирівнювання регістрів	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	14	10	10-12 тиждень
Разом за змістовим модулем 2			100	100	
Змістовий модуль 3. Удосконалення і закріплення вокально-технічних навичок. Розвиток вокального слуху та співацьких уявлень (3 семестр)					
Тема 1. Об'єднана опора звуку. Дихання. Висока позиція звучання	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	5	15	1-2 тиждень
Тема 1. Об'єднана опора співацького звуку. Дихання. Висока позиція звучання	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	8	10	1-2 тиждень
Тема 2. Кантіленний спів. Методи вирівнювання регістрів. Поняття регістрової будови співацького голосу	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	5	15	3-4 тиждень
Тема 2. Кантіленний спів. Методи вирівнювання регістрів. Поняття регістрової будови співацького голосу	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	7	10	3-4 тиждень
Тема 3. Опанування різних форм звуковедення	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	5	15	5-6 тиждень

Тема 3. Опанування різних форм звуковедення	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	8	10	5-6 тиждень
Тема 4. Розвиток вокального слуху та співацьких уявлень	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	4	15	7 тиждень
Тема 4. Розвиток вокального слуху та співацьких уявлень.	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	7	10	7 тиждень
Разом за змістовим модулем 3			51	100	

Всього годин: 270

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	<p>Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості. Використовуються методи контролю, які сприяють підвищенню мотивації студентів – майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки учителя музики та виконавця – співака, перевага надається проведенню академічних концертів з солоспіву, публічним виступам студентів у концертних програмах.</p> <p>Методи контролю і самоконтролю спрямовані на перевірку рівня засвоєння студентами теоретичних знань, сформованості вмій та навичок. Методи усного контролю – індивідуальне чи фронтальне опитування, дискусія, письмового – тестування, контрольна чи самостійна робота, індивідуальні письмові завдання, метод самоконтролю, тощо.</p> <p>Оцінювання проводиться за національною шкалою (від відмінно до незадовільно) та шкалою ЕСТ8 (від А до Г). Сума балів за всіма видами контролю та за всі види навчальної діяльності становить 100 за семестр. Іспит – 50 балів, залік – 25, робота в класі – 25, самостійна робота – 25, індивідуальне завдання – 25.</p> <p>Форми контролю для даної спеціальності: іспит – 1,3 семестр (25 – поточна робота в класі, 25 – самостійна і 50 – виступ на іспиті, разом – 100 балів); залік – 2 семестр (25 – поточна робота в класі, 25 – самостійна, 25 – індивідуальне завдання, 25 – виступ на заліку, разом – 100 балів);</p> <p>Кількість балів за роботу студента під час індивідуальних, практичних занять, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання наступних вимог: своєчасність виконання навчальних завдань;</p>
-----------------------------------	---

	повний обсяг виконання завдань; якість виконання завдань; самостійність виконання; творчий підхід до виконання завдань; ініціативність у навчальній діяльності.
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту, заліку. Студент допускається до іспиту при умові виконання всіх вимог, що ставляться до вивчення програмного матеріалу: відповідні знання теоретичного матеріалу по темі, знання нотного та літературного тексту напам'ять, володіння відповідними вокальними навичками, необхідними для виконання творів програми, розуміння стильових та жанрових особливостей, володіння певними навичками артистизму та сценічної поведінки, виконаними індивідуальними та самостійними роботами. Семестрова оцінка відображає сукупну суму балів з усіх видів навчальної програми.</p> <p>Поточний контроль на практичних заняттях включає систематичне виконання студентом різних видів індивідуальних завдань, спрямованих на поглиблення знань, отримання необхідних умінь і навичок для успішного проведення виконавської практики.</p>

7. Політика курсу

Предмет «Вокальна майстерність» – це здобуття навичку правильного співу, вміння володіти власним голосом. Майбутній вокаліст, збагатившись теоретичними знаннями, повинен навчитися володіти вокальним диханням, яке є основою співу на опорі, виробити механізм правильного звукоутворення, що має базуватися на вмілому користуванні резонаторами, навчитися формуванню голосних та правильній, чіткій вимові приголосних звуків, освоїти різні типи атаки звука та способи звуковедення, навчитись співу різними штрихами, в різних динамічних відтінках, оволодіти вмінням філірування звука, ознайомитись з різними манерами співу. Весь комплекс даних навичок має пройти період вироблення та закріплення в процесі співу на практичних індивідуальних заняттях під керівництвом педагога, і, за допомогою навичку самоконтролю, пройти апробацію під час співу на заняттях та концертної діяльності. Цей момент є надзвичайно важливою складовою власне вокальної майстерності, яку має здобути студент у процесі вивчення даної дисципліни, тому що тільки правильний спів дасть можливість зберегти голос здоровим і користуватися ним до глибокої старості. Студент повинен зрозуміти сам і могли передати вміння співати в правильній позиції звука, якісними характеристиками якої є легкість, дзвінкість, яскравість, близькість, польотність звука, комфортність та свобода у відчуттях співака.

Комплекс знань, умінь та навичок виробляється під час роботи над голосом при співі насамперед вокальних вправ, вокалізів, народних пісень (а саррелла), складність яких зростає поступово, згодом пісень, романсів, арій, які обираються до репертуару відповідно до можливостей, ступеня розвитку голосу, індивідуальних особливостей та характеру виконавця. Практична перевірка вміння правильно співати, використовувати свої знання та вміння для створення художнього образу, володіння сценічною витримкою, артистичною майстерністю відбувається на заліках, іспитах та пробних концертних виступах.

У кінцевому результаті, відповідно до поставленої мети, завдань і визначених цілей програми, випускник оволодіє цілим комплексом теоретичних знань, практичних навичок та умінь з вокальної майстерності та зможе, вдосконаливши фахову підготовку, успішно працювати у освітній та культурній сферах.

8. Рекомендована література

8.1. Методичне забезпечення

1. Голос людини та вокальна робота з ним: Монографія/ Г.Є.Стасько, О.Д.Шуляр та ін,- Івано-Франківськ: Видави. ПНУ ім.. В.Стефаника, 2010.- 336 с.
 2. Стасько Г.Є. Психотехніка співу у вокальній педагогіці: Монографія/ Г.Є.Стасько.- Івано-Франківськ: Видави. ПНУ ім.. В.Стефаника, 2010.- 136 с.
 3. Хрестоматія для пения. Арии зарубежных композиторов. Вып. 1. - М: Музыка, 1981.
 4. Хрестоматія для пения. Старинные арии. Вып. 3. - М: Музыка, 1978.
 5. Хрестоматія для пения. Арии зарубежных композиторов. Вып. 1. - М: Музыка, 1981.
 6. Хрестоматія для пения. Старинные арии. Вып. 3. - М: Музыка, 1978.
 7. Хрестоматія для пения. III - IV курси отделений актеров муз. комедии театральних и музыкальних вузов. - М.: Музыка, 1978.
- Гринь Л.О. Методичні рекомендації до курсу „Вокал”. - Запоріжжя: КП „Дніпровський металург”, 2008. - 28с.

8.2. Базова література

1. Бандрівська О.К. Науково-методичні праці /статті, рецензії/.- Наукові збірки,- В.6.- ЛДМА.-Львів, 2002,- 148 с.
2. Багадунов В.А. Очерки по истории вокальной педагогики. Ч.3.-М.:Музгиз, 1956.- 286с.
3. Бернд Вайкль. Пение и прочем умения. - М.:»Аграф», 2002.-224 с.
4. Вальденго Джузеппе. Я пел с Тосканини /Пер. с итал. - 2-е изд., доп,- Л.:Музыка, 1989,- 168 с.
5. Вопросы вокальной педагогики.Сб.статей.Вып.4/Сост.В.Л.Чаплина.-М.:Музыка. 1969.- 230 с.
6. Вопросы вокальной педагогики. Сб.статей. Вып. 5/Сост. Л.Б.Дмитриева.- М.: Музыка, 1976.-261 с.
7. Вопросы вокальной педагогики. Сб.статей. Вып. 6/Сост. Л.Б.Дмитриев.- Л.: Музыка. 1982,- 184 с.
8. Вопросы вокальной педагогики. Сб. статей. Вып. 7/Сост. А.Яковлева.- М.: Музыка, 1984,- 214 с.
9. Гнидь Б.П..Історія вокального мистецтва/ Б.П. Гнидь - К., НМАУ, 1997.- 320 с.
10. Голинський М.Т..Спогади /Переди, сл. та передм. С.Д.Козака\ М.Т Голинський .- К.: Молодь, 1993,- 368 с.
11. Голос людини та вокальна робота з ним: Монографія/ Г.Є.Стасько, О.Д.Шуляр та ін.- Івано-Франківськ: Видави. ПНУ ім.. В.Стефаника, 2010.- 336 с.
12. Дмитриев Л. Б. Основы вокальной методики,- М.: Музыка, 1968.- 676с:
13. Євтушенко Д., Михайлов-Сидоров М.. Питання вокальної педагогіки.-Історія, теорія, практика/ Д. Євтушенко., М Михайлов-Сидоров.- К.; Мистецтво, 1963.- 338с.
14. Кравченко А. Секретні бельканто.- Симферополь, 1993.- 126с.
15. Лаури-Вольпи Дж. Вокальные параллели/ Дж. Лаури-Вольпи.-Л.: Музы́ка.- Ленингр. отд., 1972,- 299с.
16. Лебедева. І. О. О. М. Благовидова - педагог/1. О. Лебедева.- М.: Музыка, 1984.- 80с.
17. Львов М. Из истории вокального искусства/ М. Львов.- М.: Музыка, 1964
18. Морозов В.П.. Искусство резонансного пения. Основы резонансной теории и техники. ИП РАН, МГК им. П. Чайковского, Центр «Искусство и наука./ В. П. Морозов. М.,2002.- 496 с.
19. Назаренко И.К.. Искусство пения. Очерки/ И. К. Назаренко.- М.: Музыка, 1968.- 622 с.

20. Львов М.Л. Из истории вокального искусства/ М.Л.Львов,- Музыка: М.,1964.
21. Прокопьев В.Н.. Как стать певцом и сделать карьеру./ В.Н. Прокопьев.- СПб.: Издат. «Русская графика», 2000,- 176 с.
22. Стасько Г. Є. Психотехніка співу у вокальній педагогіці: Монографія/ Г. Є. Стасько,- Івано-Франківськ: Видави. ПНУ ім.. В.Стефаника, 2010.- 136 с.
23. Тимохин В.В. Мастера вокального искусства XX века: Очерки/ В. В. Тимохин.- Вып. 1. М.: Музыка. 1974.- 175 с.
24. Тимохин В. В. Мастера вокального искусства XX века: Очерки. / В. В. Тимохин.- Вып. 2. -М.: Музыка. 1983. - 175 с.
25. Черепанин М. В. Музична культура Галичини (друга половина XIX - перша половина XX ст.) Монографія:./ М.В. Черепанин .- К.: Вежа, 1997.- 328 с.
26. Шуляр О. Д. Історія вокального мистецтва. Монографія: Ч.І./ О. Д. Шуляр.-Івано-Франківськ,- Видав. «Плай» ПНУ ім.В.Стефаника, 2010.- 352 с.
27. Шуляр О. Д. Історія вокального мистецтва: Монографія.-Ч.ІІ /О. Д. Шуляр,- Івано-Франківськ: Видав. «Плай» ПНУ ім.В.Стефаника, 2012,- 360 с.

8.3. Допоміжна література

- 1.Вопросы вокальной педагогики. - Сборник статей выпуск 7. - М.: Музыка, 1984. - 214
- 2.Гозенпуд А. Краткий оперный словарь 2-е издание / А.Гозенпуд - К., 1986. - 296 с.
- 3.Гринь Л.О. Теоретико-методичні основи вокальної підготовки майбутніх акторів/ Науково-методичний посібник для студентів спеціальності „Театральне мистецтво” [науковий редактор Г.В. Локарева.] / Л.О.Гринь - Запоріжжя: ЗНУ, 2011. - 140с., ноти.
- 4.Далецкий А.В. Обучение певца-любителя А.В.Далецкий - М.: МГИК, 1990. - 228с.
- 5.Егоров А.П. Гигиена голоса и его физиологические основы. - М.: Музыка, 1962. - 56с.
- 6.История русского дореволюционного драматического театра в 2-х ч. / Под ред. Н.И.Злыша./ М.: Просвещение, 1989. - 336с.
- 7.Кремлев Ю.А. О роли разума в восприятии произведения искусства / Ю.А.Кремлев М.: Музыка, 1970. - 72с.
- 8.Олексюк О.М., Ткач М.М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва : Навч. посіб. / О.М. Олексюк, М.М. Ткач. - К. : Знання України, 2004. - 264 с.
- 9.Павлов И.П. Полн. собр. сочинений, т. , кн. 2-я. / И.П.Павлов - М.-Л.: изд. АН СССР, 1951.-С.-269.
- 10.Рождественская Н.В. Діагностика актерских способностей ./ Н.В.Рождественская - СПб.: Речь, 2005,- 192с.
- 11.Шмыга Т. Счастье мне улыбалось / Т.Шмыга - М.: Вагриус, 2001. - 320с.
- 12.Яковлев А.В. Физиологические закономерности певческой атаки. / Тренировочные упражнения для вокалистов / А.В.Яковлев - Л.: Музыка, 1971. - 64с. Юссон Р. Певческий голос/ Р.Юссон,- М.: Музыка, 1974.- 262с.
- 13.Юцевич Ю.Е. Педагогическое обоснование содержания вокальной подготовки учащихся педучилищ Автореф дисс. ... канд.пед.наук/ Ю.Е. Юцевич.. - К., 1985. - 23с.

8.4. Інформаційні ресурси

- 1.Наукова бібліотека Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
- 2.Наукова бібліотека інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
- 3.Івано- франківська універсальна наукова бібліотека імені Івана Франка.
- 4.Державний архів Івано-Франківської області.
- 5.Фонди та музейні збірки Івано-Франківського краєзнавчого музею.
- 6.Фонди та музейні збірки Львівського історичного музею.

8.5. Електронний ресурс

1. Вокально-виконавська творчість. [Електронний ресурс] // disser.com.ua/contents/18832.html
2. Розвиток особистості співака. [Електронний ресурс] // www.nbu.gov.ua/portal/Soc.../3.pdf
3. Вокальне мистецтво: історія та сучасність. [Електронний ресурс] // solospiv.com/.../Naukovi_zbirky_24.pdf
4. Стахевич О.Г. Основи вокальної педагогіки. 4.1. [Електронний ресурс] // www.twirpx.com > ... > Музыкальное искусство > Вокал
5. Теорія та методика співацького голосотворення. [Електронний ресурс] // ib.mdpu.org.ua/e-book/hor/tema5.htm
6. Словник помилок вокальної педагогіки. [Електронний ресурс] // bukvar.su > Музыка
7. Физиология пения и вокальная техника. [Електронний ресурс] music80.org/node/535